

φυγή του και να μᾶς δώσει το κλειδί με το οποίο ν' ανοίξουμε τον υπέρκαλο ναό της τέχνης του, να μπούμε μέσα και να νοιώσουμε την ψυχή των σκοτεινών κᾶπως ἀλήθεια έργων του, χειροδηγούμενοι ἀπὸ τὸν ἴδιο ποιητή. Αὐτὸ εἶναι μιὰ ἐξαιρετική εὐτυχία γιὰ τὴν ὁποία ἔπρεπε νὰ παρακαλέσουμε μάλιστα τὸν ποιητή. Ἐχτὸς ἀπὸ τὸ Γιαννιό, ἀκουσα καὶ ἄλλους νὰ κατακρίνουν τὸν Παλαμά γιὰ τὴν αὐτοκριτική τῶν ἔργων του, νομίζω ὅμως ὅτι πλατινῶται ὅλοι, πρῶτον διότι κριθεὶς καὶ κατακριθεὶς εἶχε τὸ δικαίωμα καὶ τὴν υποχρέωση ἴσως, ἐν ὅσῳ νόμιζε ὅτι ἀδικήθηκε, ν' ἀνασκευάσῃ τὴν ἐναντίον του κριτική καὶ δεύτερον διότι ἡ κριτική αὐτὴ τοῦ Παλαμά, ὅσο προσωπική κι' ἂν εἶναι, ἔχει ὅμως πάντα ἓνα γενικώτερο σκοπὸ καὶ εἶναι μιὰ πλατεῖα μελέτη πῶς πρέπει νὰ κρίνεται ὁ ποιητής.

ΤΥΜ.

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΙΟΥ (*)

Φίλε «Νουμά»,

Τίς προάλλες εἶχα συναντήσει στὸν «Ἐκπαιδευτικὸ Ὁμιλόν» τὸν κ. Παλαμά, καὶ στὴν κουβέντα ἐπάνω, μπροστὰ σὲ πολλοὺς δημοτικιστὲς, τὸν ἐρώτησα: Τὸ νομίζατε ἀπαραίτητο, κ. Παλαμά, νὰ ἀπαντήσετε στὸ Χατζόπουλο; Ὁ ποιητὴς ἀποκρίθηκε πῶς δὲν τὰ ἔγραψε τόσο γιὰ τὸ Χατζόπουλο ὅσο γιὰ μᾶς «τοὺς ἄλλους» ποὺ διαβάζουμε τὸ «Νουμά».

Αὐτὸ μοῦ δίνει τὸ δικαίωμα, θαρρῶ, νὰ πῶ ἐδῶ πέρα τὴ γνώμη μου γιὰ τὴν τελευταία ἀρθρογραφία τοῦ ποιητή.

Καὶ τώρα, ποὺ με τὴν «Ἀπάντησή» του αὐτῇ, «μᾶς παράδωσε τὸ κλειδί γιὰ ν' ανοίξουμε τὸ χτίριό του καὶ νὰ μπούμε μέσα» — ὅπως λέει —, ἐμεῖς κάναμε τὸν κόπο καὶ ξανανοίξαμε, ἀλλὰ βρήκαμε δυστυχῶς πάλι τὰ ἴδια πράγματα ποὺ ξέραμε: Μιὰ κάμαρη γεμάτη — εἶναι ἀλήθεια — μ' ὅλα τοῦ κόσμου τὰ βιβλία, μὲ ποιήσεις καὶ φιλοσοφίες λογῆς λογῆς, μὰ τὰ πάντα ἀκατάστατα ριχμένα, σὰν ὕλινά ποὺ τίποτις δὲν ἔχουνε χτίσει. Ἀκριβῶς τὴν ἴδια κατάσταση ποὺ περιέγραψε ὁ φίλος μου καὶ συνιδεάτης Χατζόπουλος.

Μᾶς βεβαιώνει ὅμως ὁ κ. Παλαμάς πῶς ἔχτισε ἔργο καὶ πῶς «τὸ ἔργο του ἔπιασε» — εἶναι ἀλήθεια

(*) Τὸ δημοσιεύουμε ἐπιτέλους, μὲ καὶ τὸ ἀνάφερε ὁ Παλαμάς στὸ περασμένο φύλλο τοῦ «Νουμά», (σελ. 273, στὴ σημείωση).

κι' αὐτὸ — μὰ ἔπιασε μ' ὅλη του τὴν κακὴ ἐπίδραση μέσα στὰ κεφάλια τῶν νέων μᾶς ποιητῶν. Τὸ θαλάσσωμα ποὺ παρατηροῦμε στὸ χτίριο τοῦ ποιητῆ, τὸ παρατηροῦμε καὶ σ' ὅλη σχεδὸν τὴ νεώτερή μας ποίηση. Γιὰ τοῦτο θὰ θέλαμε οἱ νέοι μᾶς νὰ μὴν ἐπηρεάζονταν ἀπὸ τὴν ποίηση τοῦ κ. Παλαμά καὶ ν' ἀκολουθοῦσαν τὸ δρόμο ποὺ χάραξε ὁ Σολωμός.

Ἐμεῖς μάλιστα οἱ σοσιαλιστὲς, βλέποντας πῶς ἡ φιλολογικὴ μᾶς παραγωγή πέρασε ἀσκοπη γιὰ τὴ μόρφωση τοῦ λαοῦ μᾶς, δὲ θὰ διστάζαμε ν' ἀρνηθοῦμε τὴν ὑπαρξὴ καθε νεοελληνικῆς φιλολογίας. Οὔτε ὡς ἄτομα ἔχουμε ἀκόμη τὴ χρειαζόμενη μόρφωση, οὔτε ὡς ἔθνος σχηματίσαμε τὸ κατάλληλο περιβάλλον, γιὰ νὰ βγάλουμε φιλολογία σὰν τὴν εὐρωπαϊκήν. Ὅσο γιὰ τὴν κριτικὴ τοῦ Χατζόπουλου ἔχει ἄδικο νὰ θυμῶνῃ ὁ σεβαστὸς μᾶς κ. Παλαμάς. Ὁ Χατζόπουλος δὲν τὸν κατέρριψε· τὸν ἔβαλε στὴν ἀληθινὴν του θέση. Ἐρωτοῦμε: Θὰ προτιμοῦσε ὁ ποιητὴς μᾶς μιὰν ἄλλην κριτικὴν ποὺ θὰ ἤρχονταν μετὰ 50 χρόνια καὶ θὰ ἔπιανε — πρὶν ἀγαναχτισμένη ἀπὸ τὸ Χατζόπουλο γιὰ τὸ μεγαλείτερον κακὸ τῆς παλαμάδικης ἐπιρροῆς ποὺ θ' ἀπαντοῦσε — νὰ γκρέμιζε δλόκληρο τὸ ἔργο του, νὰ τὸ κυλοῦσε ἐπὶ μισὸν ἴσως αἰῶνα στὴ λάσπη, ὡς ἔτσι νὰ φανῇ τότες ἓνας Χατζόπουλος γιὰ νὰ τοῦ δώσει τὴν ἀληθινὴν του θέση;

Κάλλιο ποὺ ὑπάρχει ἀπὸ τώρα Χατζόπουλος γιὰ ν' ἀχί τὴν εὐχαρίστηση ὁ ποιητὴς νὰ τοῦ σφίξῃ τὸ χέρι.

Ἄν ὅμως ἐξακολουθήσῃ τὴν ἀρθρογραφία του αὐτὴ στὸ «Νουμά», νομίζουμε πῶς ὁ ποιητὴς μᾶς αὐτοχτονάει. Μιὰ τέτοια αὐτοχτονία τοῦ ποιητῆ — Παλαμά θὰ τὴ βλέπαμε μὲ ἀδιαφορία, ἂν δὲν ξέπεφτε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο καὶ τὸ γόητρο τοῦ Παλαμά — ἀγωνιστῇ τῆς γλωσσικῆς ιδέας.

Γιὰ τοῦτο, σὲ δημοτικιστὲς, εἶχαμε χρέος νὰ ἐιδοποιήσουμε τὸ σεβαστό μᾶς φίλον γιὰ τὴν ἐντύπωση ποὺ μᾶς κάνει ἡ ἀρθρογραφία του.

Ν. ΓΙΑΝΝΙΟΣ

Ο ΜΠΑΡΜΠΑ ΤΖΑΝΗΣ

Κεῖνο τάνοιξιάντικο πρωινό, κάτου ἀπὸ τίς ἡσυχίες λεῦκες, μοῦφερε τὸν καφέ μου, καθὼς πάντα, ὁ μπάρμπα Τζανῆς, ὁ λεβεντόγερος καφετζῆς, καλημερίζοντάς με καὶ χαμογελώντάς μου φιλικά. Τοῦδωσα τσιγάρο, καὶ σὰν δὲν εἶτανε ἄλλος μουστερῆς φερμένος, πῆρε καρέκλα καὶ κάθισε κοντά μου νὰν τὸ καπνίσῃ με τὸ ραχάτι του.

Ἀνοίξαμε τὴν κουβέντα. Ὁ μπάρμπα Τζανῆς

άλλο πού δὲ θέλει. Εἶπαμε· τένα τ'άλλο, καὶ σιγὰ σιγὰ κι ἄθελα φτάσαμε καὶ στὰ δικά του.

— Ἔ, μπαρμπᾶ Τζανῆ, τοῦ λέω, τί δουλειὰ ἔκανες προτοῦ νὰ γίνης καφετζής; γιατί δὲ φαίνεσαι νὰ εἴσουν ἀπὸ τὰ νειάτα σου σ' αὐτὴ τὴ δουλειά.

— Ἀσ' τα παιδί μου, μὴ μ' ἀνοίγεις τίς παλιές πληγές τῆς καρδιάς μου.

— Ἄκου, μπαρμπᾶ Τζανῆ, ἔτσι νὰ χαρεῖς τὸ παιδί σου τὸν καπετὰν Νικολό, πές μου τίποτ' ἀπ' τὴ ζωὴ σου γιὰ νὰ περάσει κ' ἡ ὥρα.

Κι ὁ μπαρμπᾶ Τζανῆς καπνίζοντας μερακλικά τὸ τσιγαράκι του ἀρχίνησε.

— Ἐγώ, γιέ μου, στὰ νειάτα μου εἴμουν αὐτογάρᾳς — βουτηχτής — πατρίδα μου εἶναι τὸ ὠραῖο νησάκι πού εἶνε καταμεσὶς τοῦ πελάγου, ἡ Ἀστροπαλιά, τῷμορφο τὸ νησάκι πού εἶναι 15 μίλια μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἀνάφη καὶ τὴν Ἀμοργὸ καὶ σαρανταπέντε μίλια ἀπὸ τὸ τούρκικο... αὐτὸ δὲ πού πήρανε τώρα οἱ Ἰταλοί. Ἀχ! γλυκό μου νησί, ἐκεῖ πρέπει νὰ πᾶς κἀνα καλοκαίρι, θεοῦ χάρισμα εἶν' αὐτὸ τὸ νησί, ὅλο τὸ νησί μὸσκοδολάει ἀπὸ σκίνους, θρού, πι, σ' αὐτὸ τὸ νησί γεννήθηκα καὶ γώ· ὁ πατέρας μου — Θεὸς σχωρέστονε — εἶτανε ὁ Καπετὰν Νικόλας ὁ Τσιμπιδάρος, καρχηονάρχης ἀπὸ τὰ μικρά του νειάτα καὶ ἀκολούθησα καὶ γώ τὴν τέχνη τοῦ πατέρα μου. Κεῖνα τὰ χρόνια, κατὰ τὸ 1860, εἶχε ρθεῖ ἓνα σφουγγαράδικο γιὰ νὰ πάρῃ ν' αὐτεῖς ἀπὸ τὸ νησί. Ἐγὼ εἴμουν στίς φτώχειες μου, τὴ βρατσέριτσα πού μοῦχε ἀφήσει ὁ μακαρίτης, μοῦ τὴν ἔσπασε ἓνα βράδι τὸ μανιασμένο κύμα στὰ βράχια — δέχτηκα, πήρα τὴν πρυστάντζα μου, 40 λίρες τούρκικες, τίς ἄφησα τῆς γριᾶς μου γιὰ νὰ περάσει μὲ τὰ παιδιὰ καὶ μπήκα στὸ σφουγγαράδικο».

Ἐδῶ ὁ γέρος σταμάτησε, ἔστριψε ἄλλο τσιγαράκι, ἔκανε ἓνα καφέ τοῦ κύρ Μιχαλάκη τοῦ Σποριά πού εἶχε ρθεῖ στὸ μεταξὺ κι ἀπὲξ ἀκολούθησε τὴν κουδέντα του.

Τὸ σφουγγαράδικο τράδῃζε κατὰ τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς. Κεῖνο τὸν καιρὸ τὰ σφουγγαράδικα δὲν εἶχανε μηχανές ὅπως τώρα. Ἡ μόνη βοήθεια τοῦ βουτηχτῆ εἶτανε μιὰ μεγάλη πέτρα πού δυνάτανε σ' ἓνα σκοινί, κι ἀπ' αὐτὴν πιανότανε ὁ βουτηχτής καὶ βούταγε· μέρος νὰ βάζουμε τὰ σφουγγάρια εἶχαμε μιὰν ἀπόχη πού τὴ δένουμε ἀπὸ τὸ λαιμό μας. Βουτήξανε κάμποσοι ἐκεῖ, μὰ σφουγγάρι δὲ βρήκανε· τραβήξαμε λοιπὸν γιὰ τὸ Τούνεζι. Ἐκεῖ ἦρθε ἡ σειρά μου νὰ βουτήξω. Ζώστηκα τὴν ἀπόχη, ἔκανα τὸ σταυρό μου καὶ βούτηξα, πιασμένος ἀπὸ τὴν πέτρα — θά'τανε ἴσαμε σαράντα ὀργιές·

μάζεψα γλήγορα γλήγορα ὅσα σφουγγάρια εὑρίσκα — γιατί, ξέρεις, αὐτὴ ἡ δουλειὰ ἔπρεπε νὰ γίνετα γλήγορα, γιατί ἂν ἔμενες περισσότερο ἀπὸ πέντε λεφτὰ στὴ θάλασσα θάσκαγες — μὰ ξάφνου βλέπω ἓνα πρᾶμα δίπλα νὰ σκαλεύει· κρύος ἰδρὸς μ' ἔκοψε· ἔτρεχα κάτου στὸν πάτο τῆς θάλασσας σὰν τρελὸς καὶ ὅλο νὰ μὲ κυνηγάει αὐτὸ τὸ θερίο. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἔνοιωσα στὴν ψυχὴ μου ὅλη τὴν κρυάδα τοῦ θανάτου· χωρὶς νὰ χάσω τὸ θάρρος μου ξεζώστηκα τὴν ἀπόχη καὶ μισοπεθαμένος ἀνέδῃκα ἀπάνου. Οἱ συντρόφοι μὲ μὴν εἶδανε, μοῦ δώσανε τὰ χέρια τους ν' ἀνέβω στὸ σφουγγαράδικο, μὰ πού δύναμη νὰ πιαστῶ. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἀρχίνησα νὰ τραδιάω πάλι γιὰ τὸν πάτο· βούτηξε ὁ καλὸς μου πατριώτης, ὁ Μανωλιός, καὶ μ' ἀνέβασε στὸ σφουγγαράδικο.

Ὅλο μου τὸ αἷμα εἶχε πήξει, φαίνόντουσαν οἱ μελανιές στὸ κορμί μου, ἡ θάλασσα μὲ εἶχε βαρέσει· κακὰ. Ἀρχίσανε νὰ μὲ τρίβουνε, μὰ πού νὰ συνέρθω! Μέρους καὶ μέρους μπάλενα μὲ τὸ χάρο. Ὅστερα ἀπὸ κάμποσες μέρες πιάσαμε στὴν Ἀστροπαλιά, τὸ θυμᾶμαι σὰν τώρα, νύχτα εἶτανε, τὸ φεγγάρι γιομάτο Αὐγουστιάτικο φώτιζε τὸ νησί καὶ τοῦδινε μιὰν ὁμορφιὰ οὐράνια. Μὲ δέσανε σ' ἓνα ζωντόβολο καὶ μὲ τὸν πατριώτη μου τὸ Μανωλὶὸ τραβήξαμε γιὰ τὴ χώρα. Τὸ φεγγαράκι μᾶς φώτιζε τὸ δρόμο γιὰ μιὰ στιγμὴ αἰσθάντηκα ὅλα τ' ἀρώματα τοῦ νησιοῦ μας νὰ μοῦ ἔρχονται βαριά — βαριά, μὰ ξανά ἔπεσα στὴ νάρκη· φτάσαμε κοντὰ τὰ γλυκοχαράματα στὸ σπιτικό μου· ἡ γριὰ μου μὲ εἶδε σ' αὐτὴ τὴ κατάσταση πῆγε νὰ μείνει. Ὅστερα ἀπὸ κάμποσες μέρες μὲ τὴν περιποίηση τῆς γριούλας μου ἔγεινα καλά. Καὶ τώρα μάθε τὴν αἰτία ὅλης μου αὐτῆς τῆς φασαρίας πού πῆγε νὰ μὲ φέρῃ στὸν τάφο. Τὸ θερίο δὲν εἶτανε τίποτ' ἄλλο παρὰ ἡ πέτρα πού εἶχαμε νὰ βουτάμε...»

Καὶ γέλασε μ' ἐκεῖνο τὸ γλυκό του τὸ κουσταλλοτὸ γέλιο ὁ μπαρμπᾶ Τζανῆς.

— Παιδί μου συμπάθα με πού σ' ἀρῆνω μονάχο, μὰ πρέπει νὰ πάω νὰ ψήσω καφέδες γιατί περιμένουνε τόση ὥρα οἱ πελάτες.

Κ' ἔφυγε ὁ λεδεντόκορμος γέρος, πού τοῦχε ψήσει τὸ κορμί ἢ ἄλμύρα τῆς θάλασσας, γιὰ νὰ ψήσει καφέδες.

ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Σ' ὅσους φίλους μᾶς γράφουνε νὰν τοῦς στέλνουμε τὸ «Νουμᾶ», ἀναγκάζομαστε νὰ παρατηρήσουμε πὼς μᾶς εἶναι ἀδύνατο νὰν τονὲ στέλνουμε χωρὶς προπληρωμὴ. Ὡς πρὸς αὐτὸ ἡ ἀπόφασή μας εἶναι τελεωτική.